

Pääkirjoitus

Nina Tynkkynen

Venäjä, Venäjä – entäpä tutkimus?

Kuluneena keväänä on ollut lähes mahdotonta olla ottamatta kantaa Venäjän ja Ukrainan väliseen kriisiin, etenkin mikäli on Venäjä-tutkija ja kirjoittaa pääkirjoitusta yhteiskuntatieteelliseen julkaisuun. Kriisi on pitkävaikutteinen ja koskettaa monin tavoin myös tutkimusta. Se nakertaa paitsi elintasoja ja taloutta, myös maiden välisiä yhteistyösuhteita, joita on rakennettu vuosikymmeniä. Eivätkä kyseessä ole yksinomaan kiistan välittömien osapuolten suhteet, vaan kriisillä on paitsi poliittisia, myös taloudellisia vaikutuksia globaalissa mittakaavassa. USA:n ja Euroopan unionin asettamat pakotteet eivät todennäköisesti suuremmin vaikuta Venäjän poliittisen johdon tekemisiin; sen sijaan ne haittaavat etenkin taloudellista yhteistyötä. Laajamittaisista ja kiireellisistä, vaihtoehtoisia energialähteitä ja unionin yhteistä energiapolitiikkaa hahmottelevista *plan b* -tehtailuista huolimatta Eurooppa on edelleen hyvin riippuvainen Venäjältä tuotavasta kaasusta; kriisi saattaa vaikuttaa energiasuhteisiin eikä välttämättä Euroopan kannalta myönteisellä tavalla. Suomi on ilman muuta kärsijöiden etupiirissä, sillä Venäjä on kauppavaihdolla mitattuna Suomen suurin kauppakumppani. Kuten Helsingin yliopiston kansainvälisen politiikan professori Heikki Patomäki povaa uusimmassa *Venäjän Aika* -lehdessä, Krimin kriisin takia sovitut pakotteet voivat vaikuttaa laajamittaisesti Suomen valmiiksi huonoon taloudelliseen tilanteeseen. Suomen talous tarvitsee moottorikseen Venäjän vientimarkkinoita ja venäläistä energiaa.

Pakotteiden ohella Euroopan unioni haluaisi vähentää tai jopa kokonaan jäädättää jäsenmaidensa ja Venäjän korkeimman johdon tapaamiset. Suomalaiset ministerit puolustusministeri Carl Haglundin ja ex-liikenneministeri Merja Kyllösen johdolla peruivat kevään mittaan jo sovittuja tapaamisia venäläisten virkaveljiensä kanssa, ja esimerkiksi kesäkuinen Itämeren maiden neuvoston CBSS:n pääministerikokous on tämän hetken tietojen mukaan peruttu.

Tilanne ei voi olla vaikuttamatta myös virkamiestason yhteyksiin esimerkiksi Venäjän ja Suomen välisessä ympäristöyhteistyössä, jonka jatkumisen turvaaminen on suomalaisen ympäristön hyvinvoinnin kannalta äärimmäisen tärkeää; venäläiset virkamiehet tarvitsevat toimintaansa ylemmän tason poliittisen hyväksynnän, jonka puuttuessa heidän kätensä ovat käytännössä sidotut. Kriisi iskee kiilaa Venäjän ja lännen väliin myös ruohonjuuritasolla. Tiedotusvälineet ovat uutisoineet kasvavasta venäläisten vierokunnasta Suomessa, ja kollegat kertovat havainneensa lisääntyvää länsivastaisuutta etenkin Moskovaa pienempien venäläiskaupunkien kaduilla.

Osa kriisiä on yhdistyvää Eurooppaa johdettava uusliberalistinen arvopohja, joka perustuu ihmisoikeuksien, laillisuusperiaatteen, demokratian ja hyvän hallinnan edistämiseksi kautta koko maailman. Venäjä on Ukrainan suhteen rikkonut paitsi kansainvälistä lakia, myös useita näistä arvoista, ja siitä näkökulmasta katsottuna pakotteet ja poliittinen jäädyttäminen ovat Venäjän rikkomusten looginen seuraus. En kuitenkaan ole varma, pyhittääkö tarkoitus keinoja tässäkin asiassa. Hyödyttääkö mitään osapuolta se, että yhteisen arvopohjan edistämisen nimissä kaikenlainen kanssakäyminen Venäjän kanssa vähenee eikä esimerkiksi rajanaapureita yhteisesti koskettavia asioita käsitellä enää millään foorumilla? Funktionalismin ja pragmatismien oppien mukaan esimerkiksi niin sanotun matalan tason yhteistyön jatkumista on perinteisesti pidetty tärkeänä kansainvälisten suhteiden ylläpitäjänä ja konfliktien torjuna; nyt tuntuu, että nämä opit on unohdettu.

Entäpä se Venäjätutkimus? Onko – kärjistettynä – niin, että tässä tilanteessa on eurooppalaisten arvojen edistämisen nimissä lopetettava myös kaikenlainen tutkimusyhteistyö ja muuta kuin Venäjän korkeimman johdon tulevia puheita ja tekoja arvailemaan (ja kritisoidaan) pyrkivä, kylmän sodan ajan *sovjetologiaa* muistuttava Venäjätutkimus? Sovjetologian maailmassahan empiirinen Venäjätutkimus ei käytännössä ollut mahdollista, joten pyrkimys oli pääasiassa puoluejohdon hahmoja analysoimalla ymmärtää Neuvostoliittoa. Kieltämättä se, mitä esimerkiksi mediassa on Ukrainan kriisin aikana odotettu suomalaisilta Venäjätutkijoilta ja mitä tutkijoiden ulostulot ovat myös todentaneet, kalskahtaa sovjetologian kaiulta: etupäässä toisen käden lähteisiin tukeutuvia analyyseja (eli lähinnä arvailuja) siitä, mitä Venäjä, toisin sanoen Putin, seuraavaksi mahdollisesti aikoo ja miten tapahtumia voi selittää tämän henkilöhahmon autoritaarisesta luonteesta käsin.

Aleksanteri-instituutin tutkija Anna-Liisa Heusala kirjoitti aiheesta taannoin ajankohtaisen, kiinnostavan ja tärkeän puheenvuoron politiikasta.fi -sivustolle. Kirjoituksessaan Heusala muistutti, että sovjetologian tyyliin presidentilliseen retoriikkaan ja henkilöhahmoon keskittyvän tutkimuksen sijaan yhteiskunnallinen, taloudellinen ja poliittinen elämä Suomessa ja muuallakin kaippaa tällä hetkellä kaikkein eniten monipuolista ja neutraalisti analysoitua tietoa itänaapurin yhteiskunnasta, esimerkiksi turvallisuuspolitiikkaan heijastavasta hallinto- ja oikeusjärjestelmästä ja arkielämästä. Venäjän hallintoa tutkineen Heusalan mukaan on perusteetonta väittää, että Venäjää ei tutkimuksessa voisi vertailla esimerkiksi läntisiin hallintomalleihin ja oikeuteen. Vertailevaa tutkimusta ei hänen mukaansa tule ymmärtää kannanottona Venäjän yhteiskunnalliseen ja institutionaaliseen kehitykseen, vaan kyse on tavasta systematisoida ja konkretisoida tarkastelua.

Tutkimuksessa näkyy sama ilmiö kuin ruohonjuuritason yhteistyössä: korkean tason poliittinen se-lätkäntäminen vaikuttaa kaikkeen ja on kannanotto joka suhteessa. Näin ei kuitenkaan välttämättä tarvitsisi olla. Tutkimuksessa tutkimustyön irrottaminen välittömimmästä päivänpolitiikasta edellyttää kuitenkin juuri sitä, mitä Heusala korosti: empiiristä tutkimusta, jossa venäläistä yhteiskuntaa analysoidaan monipuolisesti ja syvällisesti. Argumentin voi laajentaa koskemaan lähes mitä tahansa Alue ja Ympäristö -lehden lukijakunnan tutkimusaihetta: vaikka aiheemme usein koskettavat yhteiskuntamme päivänpolttavia ilmiöitä, tutkimuksen täytyy olla mahdollisimman neutraalia ja pyrkiä irrottautumaan välittömästä kantaottavuudesta esimerkiksi monipuolisen empiirisen aineiston keinoin. Se on toisinaan hankalaa, mutta yrittämisen arvoista.

J.K. Onnistuneen esimerkin tällaisesta tutkimuksesta tarjoaa numerossa 2/2013 julkaisemamme **Inka Kaakisen** artikkeli *Julkejuominen, julkisten tilojen sääntely ja Karhupuiston käyttöskuekat*, joka voitti toukokuisella kaupunkitutkimuksen päivillä julkistetun Paras kaupunkikirjoitus 2013 -palkinnon. Raati kiinnitti valinnassaan ja perusteluissaan huomiota kirjoituksen ajankohtaisuuteen ja omaperäisyyteen. Artikkelin katsottiin olevan selkeästi argumentoitu, kirjoitustyylyltään ja kieleltään erinomainen sekä avaavan uusia näkökulmia kaupunkitilasta käytävään kamppailuun. Erityistä kiitosta artikkeli sai siitä, että kaupungilla on kirjoituksessa ja osana argumenttia merkityksellinen rooli. Palkinnon valitsi kuusihenkinen raati, jossa Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran (ASY) edustajina toimivat Eeva-Kaisa Prokkola (pj) Oulun yliopistosta ja Maija Faehnle Helsingin yliopistosta, Suomen kaupunkitutkimuksen seuraa (SKTS) edustivat Tanja Vahtikari Tampereen yliopistosta ja Lieven Ameel Helsingin yliopistosta ja Yhdyskuntasuunnittelun seuran (YSS) edustajina toimivat Mervi Ilmonen ja Hilikka Lehtonen Aalto-yliopistosta. *Alue ja Ympäristö* onnittelee!